

Naše číslo: Z-PUSR-006621/2025

(č. spisu S-PUSR-022712/2024)

Vybavuje: Mgr. Kirinovičová

Bratislava, 29. 01. 2025

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, podľa § 26 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov

d o r u č u j e V E R E J N O U V Y H L Á Ť K O U

oznámenie o vydaní rozhodnutia:

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky ako miestne a vecne príslušný správny orgán v zmysle ustanovenia § 9 ods. 3 a § 10 ods. 2 písm. e) zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej iba „pamiatkový zákon“) vydáva podľa § 15 ods. 1 pamiatkového zákona v súlade s ustanovením § 46 správneho poriadku toto

r o z h o d n u t i e :

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky podľa ustanovenia § 15 ods. 1 pamiatkového zákona v spojení s ustanovením § 2 ods. 2 pamiatkového zákona

v y h l a s u j e z a n á r o d n ú k u l t ú r n u p a m i a t k u

pivnicu, súp. č. 955 na parc. CKN č. 2799/2, 2929/9, 2929/1 (EKN č. 1977), CKN č. 2730 a **štôľňu** na parc. CKN č. 2730 a 2731, v Slovenskej Ľupči, okr. Banská Bystrica, k. ú. Slovenská Ľupča, situované pod národnou kultúrnou pamiatkou Hrad Slovenská Ľupča (č. ÚZPF 77/1-19).

V zmysle listu vlastníctva (LV) č. 3880 nehnuteľnosti: stavba súp. č. 955 vedená ako „Pivnica“ a pozemky – parc. CKN č. 2799/2, 2730 a 2731 vedené ako „zastavaná plocha a nádvorie“ vo výlučnom vlastníctve spoločnosti Železiarne Podbrezová, a. s., Kolkáreň 35, 976 81 Podbrezová; v zmysle LV č. 1106 pozemok parc. CKN č. 2929/9 vedený ako „ostatná plocha“ vo výlučnom vlastníctve Slovenskej republiky, v správe Slovenského pozemkového fondu, Búdková 36, 817 15 Bratislava; v zmysle LV č. 126 pozemok parc. EKN č. 1977 vedený ako „lesný pozemok“ vo výlučnom vlastníctve Slovenskej republiky, v správe Lesy SR, š. p., Nám. SNP 8, 975 66 Banská Bystrica; vlastník pozemku parc. CKN č. 2929/1 neznámy – LV nezaložený.

Odôvodnenie

V zmysle § 2 ods. 3 pamiatkového zákona je kultúrna pamiatka podľa tohto zákona hnuiteľná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (ďalej len „Pamiatkový úrad“ alebo „správny orgán“) začal dňa 18. 12. 2024 správne konanie o vyhlásení pivnice a štôlne pod hradom v Slovenskej Ľupči za národnú kultúrnu pamiatku na základe podkladu pre vyhlásenie národnej kultúrnej pamiatky (ďalej len „podklad“), vypracovaného v zmysle § 15 ods. 2 písm. a) pamiatkového zákona Krajským pamiatkovým úradom Banská Bystrica.

Oznámenie o začatí správneho konania spolu s podkladom bolo účastníkom konania doručené nasledovne: Obci Slovenská Ľupča a Slovenskému pozemkovému fondu Bratislava dňa 18. 12. 2024, spoločnosti Železiarne Podbrezová, a. s. a Lesy Slovenskej republiky, š. p., dňa 19. 12. 2024.

Vzhľadom na neznámych účastníkov konania – list vlastníctva k pozemku parc. CKN č. 2929/1 nezaložený, doručoval správny orgán oznámenie o začatí konania aj formou verejnej vyhlášky. Verejná vyhláška bola na úradnej tabuli Obecného úradu v Slovenskej Ľupči vyvesená dňa 9. 1. 2025 a zvesená dňa 26. 1. 2025, na úradnej tabuli Pamiatkového úradu SR bola vyvesená dňa 19. 12. 2024 a zvesená dňa 3. 1. 2025. Pätnásť deň vyvesenia verejnej vyhlášky je dňom doručenia.

Správny orgán určil lehotu na vyjadrenie sa k podkladu rozhodnutia do 17. 1. 2025. Účastníci konania sa k podkladu nevyjadrili.

Pamiatkový úrad v priebehu správneho konania zistil skutočný stav veci tak, ako to ustanovuje § 32 ods. 1 správneho poriadku, pričom vychádzal najmä z predloženej historickej, urbanistickej, krajinskej, architektonickej, umelecko-historickej a technickej charakteristiky predmetných objektov – pivnice a štôlne a vzťahu týchto objektov k evidovanej kultúrnej pamiatke – Hrad v Slovenskej Ľupči (Ľupčiansky hrad), s ktorým tvoria ucelený súbor objektov – areál. Následne posúdil splnenie kritérií § 15 ods. 1 pamiatkového zákona, podľa ktorého sa vec, ktorá má pamiatkovú hodnotu, vyhlasuje za národnú kultúrnu pamiatku. Keďže podklad jednoznačne preukázal pamiatkovú hodnotu navrhovaných vecí, ktorou je podľa § 2 ods. 2 pamiatkového zákona súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môže byť vec predmetom individuálnej alebo územnej ochrany, došlo k splneniu kritérií na vyhlásenie múru pivnice a štôlne pod Ľupčianskym hradom v Slovenskej Ľupči za národnú kultúrnu pamiatku vo verejnom záujme.

Správny orgán vychádzal zo skutočnosti, že pivnica a štôľňa historicky, funkčne a významovo dotvárajú ucelený súbor objektov tvoriacich hrad Slovenská Ľupča. Funkčne súvisia so zásobovaním hradu potravinami a mohli zároveň slúžiť ako úniková cesta z hradu. Okrem nadzemnej časti pivnice (stavba súp. č. 955 na parc. CKN č. 2799/2), sa ostatná časť pivnice a štôľňa nachádzajú pod terénom. Zachovaná pivnica so štôľňou nemá v okolí, ani na prístupných hradoch, porovnateľnú analógiu.

Murovaná pivnica sa nachádza v svažovitom teréne na kopci pod hradom, na juhovýchodnom úpätí. Murovaný vstup z chodníka vedúcemu k hradu sa zachoval iba sčasti, pôvodný objekt bol väčší. Pivnica je okrem nadzemnej viditeľnej stavby vo svojom pokračovaní do svahu podzemnou stavbou, do ktorej je zaústená štôľňa s vyústením do priestorov hradu – konkrétne hradnej studne. Studňa je tesaná do skaly, hlboká 72 metrov. Juhovýchodným smerom zo studne vedie do skaly tesaná chodba, ktorá končí v pivničných priestoroch pivnice. Nad studňou je mohutný rumpál na nožný pohon na čerpanie vody. Predpokladá sa, že studňa a chodba boli vytesané do skaly v časech Rubigallovho vlastníctva hradu, pravdepodobne okolo roku 1570. Rumpál mohol byť zriadený po vytesaní studne, najneskôr za széchenyiovsko-vesselényiovského vlastníctva hradu (1621-1668), kedy bol hrad stredobodom politického života v krajine. Studňa sa spomína vždy ako bohatá na vodu, v neskoršom období sa spomína hradný vodovod. Vstup do pivnice mohol prejsť úpravami v čase okolo začiatku 20. storočia, kedy je možné identifikovať stav architektúry z r. 1907,

kedy má identifikovaný objekt pod hradom vstupnú časť s vysokou valbovou strechou, pred ním stál nižší objekt, neskôr asanovaný. Architektúra pivnice s tromi priestormi pred tesanou chodbou môže byť mladšia, kedy presne vznikli upravené pivnice so vstupom vo svahu na ceste k hradu bude možné určiť až vykonaním prípadného pamiatkového a archeologického výskumu. V polovici 20. storočia, kedy boli nájomcom priestoru Stredoslovenské mliekarene n. p. Zvolen, slúžila pivnica na skladovanie ovčieho sudovaného syra pre domácu potrebu a na export. Priestory následne prevzal Poľnohospodársky nákupný a zásobovací podnik a od r. 1957 tu bol sklad n. p. Zelenina. V období využívania pre skladovacie účely boli realizované sekundárne úpravy priestorov – vybetónovanie podláh, omietnutie priestorov, elektrické osvetlenie a upravená strecha nad vstupom. Od r. 1975 až do konca 20. storočia slúžili priestory pre potreby JRD v Slovenskej Ľupči na skladovanie zemiakov. V súčasnosti je pivnica vypratá.

Pivnica ako jednopodlažná trojtraktová murovaná stavba má tri za sebou aditívne radené priestory. Vstupný priestor na štvorcovom pôdoryse s vysokou valenou klenbou je nahrubo omietnutý, v strede s betónovým chodníkom, po stranách štrkovými lôžkami, pričom v západnej strene priestoru sa polkruhovo končným kamenným portálom s vyžľabením s kovanými závesmi na pánty, vstupuje do dvoch prepojených priestorov s vysokými valenými kríženými klenbami, ktoré sú tiež nahrubo omietnuté. Po stranách portálu sú umiestnené dva prevetrávacie obdĺžnikové otvory bez výplne s kovovou mrežou. Na podlahe pokračuje vybetónovaný chodník až do posledného upraveného, obdĺžnikového priestoru so siedmymi medziklenbovými rebrami. Na zadnej stene je asi 2 m nad zemou upravený pravouhlý vstup do štôlne vedúcej k studni na hrade. Hlavná vstupná fasáda je orientovaná na východ v strede so vstupným polkruhovo ukončeným portálom zvýrazneným pásovou šambránou. Po jeho stranách sú umiestnené dva odvetrávacie obdĺžnikové otvory a v osi nad portálom obdĺžnikový otvor zvýraznený pásovou šambránou. Vstupný portál je vyplnený drevenou dvojkridlovou bránou a chránený vstupnou železnou mrežou. Omietka hlavnej fasády je brizolitová, bočné fasády objektu boli v minulosti tiež pokryté brizolitovou omietkou, dnes sčasti opadanou. Objekt je zastrešený pultovou strechou so sklonom k prístupovému chodníku, s plechovou krytinou.

Pivnica sa do súčasnosti zachovala v podstatnej miere autenticity hmotovo-priestorového, materiálového a konštrukčného riešenia s identifikovateľnými sekundárnymi zásahmi v interiéri a exteriéri. Je nositeľom súboru významných pamiatkových hodnôt podľa § 2 ods. 2 pamiatkového zákona:

Historickej hodnoty: Objekt vznikol súčasne s hĺbením studne a potrebou uchovávanía zásob pre hrad, na ceste medzi majerom pod hradom v strede cesty na hrad, v druhej polovici 17. storočia. Razená chodba zo studne prechádza do upravených priestorov a ústi v úpätí hradného kopca, v jeho juhovýchodnom sklone. Trvalo stabilne chladné priestory s prievanom, stabilnou vlhkosťou, boli využívané od času vzniku na skladovanie potravín pre potreby hradu. V novodobých časoch slúžila pivnica na dozrievanie syra Kaškaval, určeného na export, aj ako bryndziareň na sklad geliet, sklad zeleniny. Mikroklimu pivnice využívalo miestne roľnícke družstvo až do konca 20. storočia.

Urbanistickej a krajinnej hodnoty: Od čias vzniku v 16. storočí stavba využívaná pre potreby hradu. Väčšia časť sa nachádza v podzemí, architektúra v svahu, kde ústi do voľne prístupného terénu na pešej prístupovej ceste do hradu je menej nápadná, je vnímaná ako vstup do podzemia – pivnice. Architektúra pivnice je včlenená do voľne prístupného terénu na starej ceste do hradu, zhruba v polovici cesty, na severnej strane.

Architektonickej a umelecko-remeselnej hodnoty: Pivnica je zachovaná v podstatnej miere autenticity svojho stavebno-konštrukčného vyhotovenia, dispozičného a materiálového stvárnenia s podstatnou mierou autentických konštrukcií predovšetkým klenbového systému – valená klenba vstupného priestoru, vysoká valená klenba zapusteného priestoru, valená krížová klenba v pokračovaní a valená klenba s medziklenbovými pásmi priestoru pod zemou, a tiež podstatných architektonických prvkov – kamenný portál vstupu, kamenný portál prechodný v interiéri medzi priestormi. Súčasťou architektúry sú remeselné stvárnené detaily ako dvojkridlová drevená brána vo vstupnom portáli, kované mreže na oknách vedľa vstupu a medzi priestormi zapustenými v zemi.

Technickej hodnoty: Pivnica je zároveň účelovou technickou stavbou budovanou v nadväznosti spolu so štôľňou ústiaca na hrad, teda jej vznik úzko súvisí s hradom, hradnou studňou (únikovou chodbou?), pričom sa dodnes zachovala v podstatne autentickom stave. Priestory pivníc slúžili na skladovanie potravín pre obyvateľov hradu, ako skladovací priestor slúžili prakticky až do konca 20. storočia vďaka vhodným klimatickým podmienkam daných priestorov.

Štôľňa nachádzajúca sa vo svahu pod hradom je prístupná cez pivnicu a vyúsťuje na hrade v hradnej studni, ktorá sa nachádza v podzemnom podlaží hradného jadra, na jeho severozápadnej strane. Od úrovne studne sa štôľňa nachádza v hĺbke cca. 41 m, vyrazená do brala na juhovýchodnej strane, kde mierne klesá a smeruje do zapustenej pivnice pod hradom. Štôľňa je podzemnou stavbou vedúcou pod terénom pozemkov parc. CKN č. 2730 a 2731 v k. ú. Slovenská Ľupča. V podzemných priestoroch hradu je studňa tesaná do svahu v hĺbke 72 m. Štôľňa a studňa boli vybudované pravdepodobne za čias Rubigallovho vlastníctva hradu, pravdepodobne okolo r. 1570. Štôľňa je tesaná do skaly v juhovýchodnom svahu pod hradom prístupná cez pivnicu pod hradom. Dĺžka pivnice a štôľne meria spolu 102 m, štôľňa je dlhá 54 m. Štôľňa je tesaná v hrubom neopracovanom, približne eliptickom profile so šírkou 1,2 až 1,6 m a výškou 1,6 až 1,8 m. Vstup do štôľne z pivnice je 1,2 m nad podlahou pivnice. Štôľňa ústí nad dnom studne.

Ručne razená, tesaná štôľňa zo 17. storočia bez známkov po novodobých zásahoch, s vyústením nad dnom studne a na opačnej strane v pivnici pod hradom, nemá v okolí, ani na sprístupnených hradoch, porovnateľnú analógiu a je nositeľom súboru významných pamiatkových hodnôt v zmysle § 2 ods. 2 pamiatkového zákona:

Historickej hodnoty: Objekt vznikol súčasne s hĺbením studne a potrebou uchovávanía zásob pre hrad, na ceste medzi majerom pod hradom v strede cesty na hrad, v druhej polovici až koncom 17. storočia. Či bola štôľňa únikovou chodbou z hradu, alebo účelovo tesaná pre prepojenie s pivnicou na uchovávanie potravín a zabezpečenie chladu cirkuláciou vzduchu cez štôľňu, nevieme v súčasnosti verifikovať. Uvažovalo sa, že mohla slúžiť aj ako stavebná štôľňa počas hĺbenia studne, avšak v stredoveku by bolo takéto budovanie pomocnej štôľne náročné. Ďalšou verziou je, že to bola stavebná štôľňa, z ktorej sa získaval kamenný materiál na stavbu hradu. Vstup do štôľne je cez pivnicu, pivnica mohla prejsť úpravami v čase okolo začiatku 20. storočia, kedy vieme identifikovať stav architektúry z roku 1907. Na predmetnom objekte nebol vykonaný výskum.

Technickej hodnoty: Razená štôľňa zo studne prechádza do upravených priestorov s ústím v pivnici, v úpätí hradného kopca, v jeho juhovýchodnom sklone. Trvalo stabilne chladné priestory pivnice, do ktorej štôľňa ústi, s prievanom, stabilnou vlhkosťou, boli využívané od času vzniku na skladovanie potravín pre potreby hradu. V novodobých časoch slúžila pivnica na dozrievanie syra Kaškaval, určeného na export, aj ako bryndziareň na sklad geliet, sklad zeleniny. Mikroklimu pivnice využívalo miestne roľnícke družstvo až do konca 20. storočia. Štôľňa predstavuje autentické účelové technické dielo vybudované metódou ručného razenia do skaly. Zachovaná štôľňa - dielo vytvorené v súvislosti s hradom, hradnou studňou (únikovou chodbou ?), v 17. storočí, zachované v pôvodnom stave. Priestory pivníc nadväzujú na štôľňu, slúžili na sklad potravín pre obyvateľov hradu. Pre výpočet podzemnej chodby bola jej staviteľom, banským inžinierom, Pavlom Rubigalom, použitá magnetická ihla. Celá štôľňa je ručne tesaná, nahrubo opracovaná, pre prechod dospelej osoby.

Krajinnej hodnoty: Včlenenie do podzemia medzi pivnicu v suterénnych priestoroch hradu od dna hradnej studne po vstup do pivnice. Pôdorysne sa štôľňa nachádza cca 41 m pod povrchom, kolmo od ústia studne juhovýchodným smerom k pivnici. Prechádza popod najstaršiu časť hradu, pod Rubigalovou – južnou baštou a východným nádvorím pred Gizeliným palácom – sirotincom. Niekde pri juhovýchodnom hradnom múre nadväzuje na klenutú časť pivnice. Vstup do pivnice je vo voľne prístupnom teréne na starej ceste do hradu, zhruba v polovici cesty, na severnej strane chodníka. Štôľňa nie je voľne prístupná, pivnica nie je pre verejnosť sprístupnená, pri sprevádzaní návštevníkov hradu je štôľňa spomenutá v súvislosti so studňou.

Pivnica a štôľňa svojim dochovaným rozsahom, hmotovo-konštrukčným, materiálovým, architektonickým, technicko-konštrukčným i remeselným prevedením v súvzťažnosti s areálom Ľupčianskeho hradu a definovanými individuálnymi pamiatkovými hodnotami vrátane významného archeologického potenciálu v spojení so spoločenským záujmom na zachovaní vecí naplňajú stanovené kritéria pre vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku.

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov v čl. 44 ods. 2 ukladá každému povinnosť chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo. Podrobnosti o právach a povinnostiach v súvislosti s touto povinnosťou sú ustanovené zákonom (čl. 44 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky). Ochrana kultúrneho dedičstva je verejným záujmom, čo vyjadruje aj Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky v uznesení č. 91/2001 Z. z., pričom Slovenská republika je tiež v tejto oblasti viazaná medzinárodnými svetovými a európskymi dohovormi o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva.

V zmysle ustanovenia § 27 ods. 1 pamiatkového zákona sa pod základnou ochranou kultúrnej pamiatky rozumie súhrn činností a opatrení vykonávaných na predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky, na trvalé udržiavanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu.

Podľa § 27 ods. 2 pamiatkového zákona v bezprostrednom okolí nehnuteľnej kultúrnej pamiatky nemožno vykonávať stavebnú činnosť ani inú činnosť, ktorá by mohla ohroziť pamiatkové hodnoty kultúrnej pamiatky. Bezprostredné okolie nehnuteľnej kultúrnej pamiatky je priestor v okruhu desiatich metrov od nehnuteľnej kultúrnej pamiatky; desať metrov sa počíta od obvodového plášťa stavby, ak nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou je stavba, alebo od hranice pozemku, ak je nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou aj pozemok.

Vzhľadom na uvedené rozhodol správny orgán tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

Poučenie:

Podľa § 53 a § 54 ods. 1 a 2 správneho poriadku má účastník konania právo podať proti tomuto rozhodnutiu odvolanie na Pamiatkový úrad SR, Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava v lehote do 15 dní odo dňa doručenia rozhodnutia účastníkovi konania.

Toto rozhodnutie je preskúmateľné súdom až po vyčerpaní všetkých opravných prostriedkov.

Mgr. Mário Comisso
generálny riaditeľ

Doručí sa – verejnou vyhláškou na:

1. úradnej tabuli Obecného úradu Slovenská Ľupča
2. úradnej tabuli Pamiatkového úradu SR
3. webovom sídle Pamiatkového úradu SR – www.pamiatky.sk
4. centrálnej úradnej elektronickej tabuli – www.slovensko.sk

Vyvesené dňa: Zvesené dňa:

Doručí sa – doporučene do vlastných rúk:

5. Železiarne Podbrezová, a. s., Kolkáreň 35, 978 81 Podbrezová
6. Slovenský pozemkový fond, Búdková 36, 811 04 Bratislava
7. Lesy SR, š. p., Nám. SNP 8, 821 01 Banská Bystrica
8. Obec Slovenská Ľupča, Námestie SNP 13, 976 13 Slovenská Ľupča

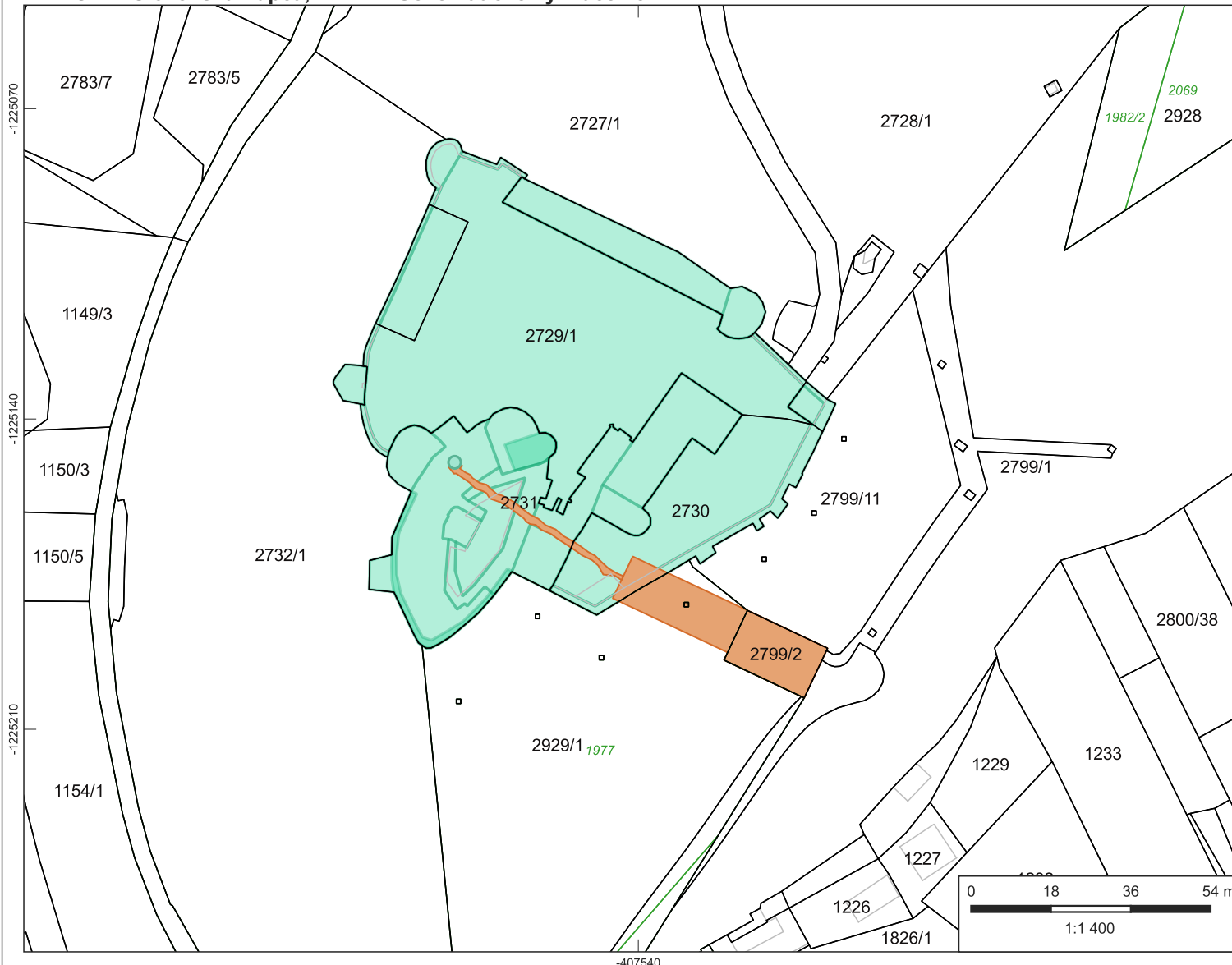
Doručí sa – doporučene – po nadobudnutí právoplatnosti:

9. Okresný úrad Banská Bystrica, katastrálny odbor, Nám. Ľ. Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica

Na vedomie

10. Krajský pamiatkový úrad Banská Bystrica
11. Pamiatkový úrad SR – na založenie do spisu (2x)

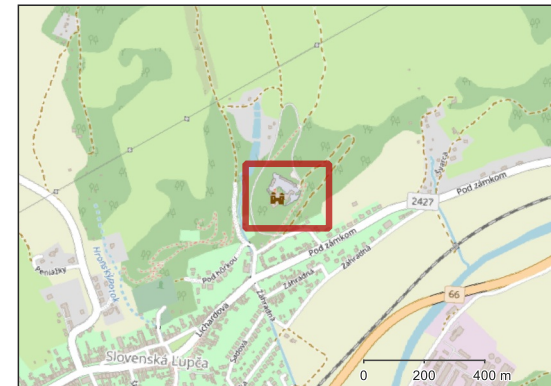
PRÍLOHA: Slovenská Ľupča, HRAD - Schematické vyznačenie NKP

**PAMIATKOVÝ ÚRAD
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

ODBOR EVIDENCIE PAMIATKOVÉHO FONDU - PAMIS
Cesta na Červený most 3946/6, 814 06 Bratislava
www.pamiatky.sk, e-mail: uzpf@pamiatky.gov.sk

Dátum vyhotovenia výkresu: 2025-01-29
Vymedzené a vyhotovené v prostredí QGIS
Súr. systém: S-JTSK / Krovak East North (EPSG:5514)
Podkladové mapy © ÚGKK SR (aktuálne k 06/2023)

Zobrazené administratívne územia:

Kraj:	Okres:	Obec:	Kat. územie
Banskobystrický	Banská Bystrica	Slovenská Ľupča	Slovenská Ľupča

- Hranica katastrálneho územia
- Parcely reg. C
- Parcely reg. E
- Zlučkové čiary
- Evidovaná národná kultúrna pamiatka
- Evidovaná národná kultúrna pamiatka
- Vyhlasená národná kultúrna pamiatka

Názov NKP	Názov PO	Pamiatková rezervácia	Pamiatková zóna	Ochranné pásmo	Katastrálne územie	Parcela reg. C	Parcela reg. E
HRAD	PIVNICA			Slovenská Ľupča, Hrad Slovenská Ľupča a NKP	Slovenská Ľupča	2730, 2799/2, 2929/1, 2929/9	1977
HRAD	ŠTÓLŇA			Slovenská Ľupča, Hrad Slovenská Ľupča a NKP	Slovenská Ľupča	2730, 2731	